

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1995 metai

VILNIUS **pradai** 1996

INSTITUTE OF LITHUANIAN HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1995

VILNIUS 1996

INSTITUT LITAUISCHE GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1995

VILNIUS 1996

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė komisija

Vytautas MERKYS (pirm.), Antanas TYLA (pirm. pavaduotojas),
Vacys MILIUS, Gediminas RUDIS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė),
Gintautas ZABIELA

Redakcinės komisijos adresas:

Kražių 5, 2001 Vilnius

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-776-22-8

© Lietuvos istorijos institutas, 1996

LIUDAS TRUSKA

**LIETUVIŲ TAUTININKŲ SAJUNGA
APIE AUTORITETO SVARBĄ TAUTOS GYVENIME**

Neretai literatūroje, net ir istorinėje, tvirtinama, jog nuo 1926 m. pabaigos Lietuvą valdė tautininkai¹. Tačiau toks teiginys yra nepagrįstas, nes visa valdžia buvo prezidento A. Smetonos rankose. Nors pastarasis buvo LTS vadas, tačiau niekada nebuvo jos, tikraja to žodžio prasme, narys. Dar pradėdant 1907 m. leisti „Viltį“, jo paties žodžiais, „nebuvo noro apsiriboti siauromis partinės drausmės ribomis“². A. Smetona — perdaug ryški asmenybė, perdaug didelis individualistas, kad jam būtų buvę gana kurios nors partijos. Jis buvo ne Lietuvos tautininkų sąjungoje, o virš jos; pastaroji, kaip ir karininkija, politinė policija, tebuvo viena jo asmeninės valdžios atramų. Žinoma, Sąjungoje buvo ambicingų žmonių, norėjusių daryti didesnę įtaką valdžiai ar net jai vadovauti, tačiau A. Smetona su tuo nesitaikstė ir nesivarždamas pastatydavo LTS į savo vietą.

1929 m. rugsėjo mėn. nušalinus nuo valdžios nepalenkiamąjį Voldemarą, LTS Centro valdyba, ypač jos pirmininkas J. Lapėnas ir generalinis sekretorius J. Žukas, manė, jog atėjo patogus metas didinti savo vaidmenį valstybės gyvenime. 1930 m. pradžioje Prezidentui įteiktame memorandume buvo sakoma, kad LTS, būdama vienintelė vyriausybę remianti organizacija, turėtų dalyvauti nustatant jos politinę liniją³. LTS tikslus Centras konkretizavo kitame, 1931 m. sausio 22 d., memorandume: prezidentas kas savaitę turėtų su Sąjungos Centro valdybos prezidentu aptarti visus gyvenimo keliamus klausimus, o ministrai — reguliariai atsiskaityti Centro valdybai, kurios nariai šefuotų atskiras ministerijas; vidaus reikalų ministro skiriami apskričių viršininkai glaudžiai „bendradarbiauja“, t.y. dalijasi valdžia, su LTS Centro apskričių komitetais⁴. Hegemonistinius LTS tikslus parėmė Alytaus, Šiaulių, Kretingos ir kai kurių kitų apskričių skyriai⁵.

Susikomplikavusiems LTS ir vyriausybės santykiams apsvaistinti 1931 m. gegužės 30—31 d. buvo sušauktas Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimas. „**Koks Tautininkų Sąjungos santykis su dabartine vyriausybe?** — klausė jo delegatus A. Smetona ir atsakė — Kai kurie mano, kad Sąjunga kreipia valstybės vairą. Netiesa. Sąjunga turi įtakos valdžiai, bet jos nekreipia. Sąjunga pasitiki tautine vyriausybe, o vyriausybė jąja. Kitaip juk ir negali būti. Tai mums primena istoringasis gruodžio 17 d. įvykis. Prezidentas tuomet pasiėmė atsakomybę pertvarkyti valdymo formą tautiška linkme (...) **Jis vienas valdo, vienas atsako prieš Tautą** (mano pabraukta. — *L. T.*). Taigi nenuosaku, kad šiokia ar tokia partija ją kontroliuotų ar jam veto reikštų, nors šiaip jau jis išiklauso savo bendradarbių, taip pat ir Tautininkų Sąjungos balso“⁶. LTS vietą valstybėje A. Smetona taip nusakė: „Drausmė turi eiti iš Prezidento per vyriausybę Sąjungon, o per ją — ir visuomenėn“⁷. Taigi: Prezidentas — jo sudaroma ir vadovaujama vyriausybė — LTS — visuomenė (tauta). Suvažiavime nugalėjo A. Smetonos autoritetas. Lapėniškiosios Centro valdybos parengta rezoliucija, iškelianti LTS primatą, buvo atmesta, o jis pats neteko pirmininko posto, kurį užleido A. Smetonos vienminčiui ir bendražygiui J. Tūbeliui. Vietoj J. Žuko Sąjungos generaliniu sekretoriumi buvo paskirtas V. Rastenis. Naujoji Centro valdyba savo 1931 m. lapkričio 21 d. aplinkraščiu įpareigojo apskričių komitetus nekelti klausimo, kas vadovauja ir kas atsakingas, nes „visi dirba ir visi atsakingi lygiai, o vadovybė, ir tautininkų, ir administracijos, yra viename centre (prezidentūroje. — *L. T.*). Apskričių komitetų pirmininkai turi palaikyti kuo glaudžiausią ryšį su apskričių viršininkais ir visiškai pasitikėti jų nurodymais“⁸, t. y. jų klausyti.

Tokiomis aplinkybėmis atsirado žemiau skelbiami dokumentai, įtvirtinę Prezidento, kaip Tautos Vado, autoritetą ir suponuoją besąlyginį tautininkų, o ir visuomenės, klusnumą. Pirmasis jų — „Apie Lietuvos tautininkų sąjungos reikšmę bei rolę valstybės gyvenime“ — V. Rastenio pranešimas, skaitytas 1931 m. spalio 11 d. Marijampolės apskrities tautininkų skyrių atstovų suvažiavime. Gruodžio 10 d. LTS Centro valdyba aplinkraščiu apskričių komitetams pavedė „šį pranešimą panaudoti kaip paskaitą tautininkų skyriuose, ypač tuose, kuriuose čia paliesti klausimai labiau išskyla“⁹.

Antrasis dokumentas — 1933 m. birželio mėn. LTS Centro valdybos išsiuntinėta skyriams paskaita „Tautos Vado vaidmuo“. Ji buvo skaitoma visuotiniuose narių susirinkimuose.

Trečiasis skelbiamas dokumentas yra 1935 m. balandžio 12 d. LTS Vyriausiosios valdybos (taip 1933 m. pabaigoje buvo pavadinta Centro valdyba) aplinkraščio apylinkių pirmininkams I ir II skyriai. III skyrius (Atstovų kalbos 1935 m. LTS suvažiavime), IV (Tautininkai ir laikraštis „Mūsų kraštas“) ir V (Siekimai ir laimėjimai) savo turiniu nėra susiję su šios publikacijos tema, todėl nededami. Vyriausioji val-

dyba nurodė, jog „ši aplinkraštį visą ar dalimis reikia paskaitos vietoj paskelbti nariams susirinkimuose arba duoti namie paskaityti tiems, kurie negalės dalyvauti susirinkime“¹⁰. Komentuojant šio dokumento II skyrių „Gandai ir kova su jais“, tenka pažymėti, jog svarbiausioji gandy sklidimo priežastis buvo griežta spaudos cenzūra. LTS vadovybė savo aplinkraštyje tai nutylėjo.

4-ajame dešimtmetyje tautininkai buvo visiškai nuasmeninti ir pajungti Tautos Vado valiai. Naujieji, 1933 m. LTS įstatai buvo redaguojami Valstybės Taryboje¹¹. Jų preambulėje A. Smetona Tautos Vado titulu buvo iki gyvos galvos (nes nenumatytas pakeitimo mechanizmas) paskelbtas vyriausiuoju Sąjungos vadu. Jis gavo teisę skirti LTS pirmininką, taip pat (pirmininkui pristačius) generalinį sekretorių, keisti ir tvirtinti statutą (įstatus). Vado paskirti pareigūnai ir 5 visuotinio atstovų suvažiavimo išrinkti nariai sudarė Vyriausiąją sąjungos valdybą. Jei pirmininko nuomonė nesutapdavo su daugumos valdybos narių nuomone, tai klausimą sprendavo Tautos Vadas. Tarp 7 svarbiausių 1933 m. įstatuose įrašytų LTS narių prievolių pirmoji buvo „sekti Tautos Vado skelbiamas mintis“ (114 str.).

Ne tik iš tautininkų, bet ir iš visuomenės buvo reikalaujama ne mąstymo, savarankiškumo, iniciatyvos, o tikėjimo ir besąlygiško klusnumo. Vienintelis autoritetas yra „mūsų mylimas Tautos Vadas, A. Smetona, ir jis vienas tegali spręsti sunkius valstybės reikalus, o mes privalome jo klausyti ir būti jam ištikimi. Kas mano kitaip, mūsų tarpe jam vietos nėra“, — 1935 m. pareiškė vidaus reikalų ministras J. Čaplikas¹². Vado neklaidingumo dogma buvo oficiali ideologinė valstybės nuostata iki pat paskutiniųjų Nepriklausomybės dienų. 1938 m., po to, kai jau buvo priimtas lenkų ultimatumas, I. Tamošaitis, bene svarbiausias po A. Smetonos tautininkų ideologas, išaiškino, kuo skiriasi tikrasis vadas nuo apsišaukėlio. Netikras vadas bet kurį klausimą sprendamas bėga atsiklausti „savųjų“, minios. Tikrasis vadas gatvės balso neklauso. „Jis su savaisiais nesitaria, bet griežtai jiems pasako, kad štai mano keliai, kuriais aš eisiu, ir štai mano išdirbti planai, kuriuos aš realizuosiu (...). Ačiū Dievui, mes turime tikrą vadą (...). Mes tikime, šventai tikime, kad ir dabar sumaniai jis vairuos mūsų valstybę“¹³.

Daugelį metų į žmonių sąmonę buvo kalama mintis, jog Vadas budi, todėl tauta turinti būti rami ir „nesiblaškyti“, kad nekliudytų „vairininkui“ vesti Lietuvos laivą per audringus politikos vandenį. 1930 m. Prezidentas kalbėjo: „Atsidėjus valdžios autoritetui, nereikia pasiduoti pašalinei intakai. Jei kas būtų neaišku, tai laukti paaiškinimų iš viršaus, nustatyta tvarka einant“¹⁴. O 1939 m. rugsėjo mėn., kilus Antrajam pasauliniam karui, atsišaukime į tautą Prezidentas rašė: „Reikia pasitikėti laivo kapitonu, jo vairininku (...). Atsidėkite vien tais, kurie stovi prie valstybės vairo. Jiems geriau, nei kitiems, žinomi tikrieji keliai, pavojingosios uolos ir pavojingieji verpetai (...). Taigi būkite ramūs ir kantrūs! Kaip ir ko saugotis, kaip ir kas

ginti prireikus paaiškinti ir išpės išmaningieji valdžios pareigony. Jų klausykite ir darykite kaip būsite nurodomi¹⁵.

Pragaištingi visuomenės, anot J. Brazaičio, nupilietinimo, jos pasyvumo padariniai išryškėjo 1940 m. vasarą.

¹ V. Trumpa, L. Sabaliūno veikalą perskaičius, *Metmenys*, 1972, Nr. 23, p. 140—145; B. Raila vartoja terminą „tautininkų santvarka“, *Iš paskendusio pasaulio* (Čikaga, 1962), p. 273; A. Eidintas vieną savo monografijos apie A. Smetoną skyrių pavadino „Vienpartinio režimo link“.

² A. Smetona, Kodėl ir kaip „Viltis“ atsirado, *Pasakyta parašyta* (Kaunas, 1935), p. 353.

³ Kaip TS Centras žiūri į vyriausybės vedamą politikos liniją (...). *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau — *LCVA*). f. 554, ap. 1, b. 16, l. 74—76.

⁴ *Ten pat*, f. 922, ap. 1, b. 38, l. 39—41.

⁵ 1930 02 07 LTS Alytaus skyriaus pareiškimas; 1930 10 07 LTS Šiaulių skyriaus nutarimas; 1930 12 21 Kretingos skyriaus nutarimas, *ten pat*, f. 554, ap. 1, b. 416, l. 20; b. 736, l. 59; b. 499, l. 154—155.

⁶ A. Smetona, Tauta ir jos valdžia, *Pasakyta parašyta*, p. 308—309.

⁷ A. Smetona, Valdžia ir tautininkai, *ten pat*, p. 304.

⁸ *LCVA*, f. 554, ap. 1, b. 16, l. 312.

⁹ *Ten pat*, l. 326.

¹⁰ *Ten pat*, ap. 4, b. 47, l. 60

¹¹ A. Merkelis, *Antanas Smetona* (Niujorkas, 1964), p. 359.

¹² J. Čaplikas, Gandų, šmeižtų skleidėjai niekuo nesiskiria nuo kriminalinių nusikaltėlių, *Lietuvos Aidai*, 1935 12 30.

¹³ I. Tamošaitis, Vadas ir Politikas, *Vairas*, 1938, nr. 21, p. 282—283.

¹⁴ A. Smetona, Valdžia ir tautininkai, *Pasakyta parašyta*, p. 304.

¹⁵ A. Smetona, Būkite ramūs ir kantrūs!, *ten pat*, t.2, p. 143.

APIE LIETUVIŲ TAUTININKŲ S-GOS REIKŠMĘ BEI ROLĘ VALSTYBĖS GYVENIME

Tautininkų Sąjungos reikšmės bei rolės valstybiniame Lietuvos gyvenime klausimas jau gana seniai svarstomas. Yra nevienodų nuomonių. Vieni mano, kad šios dienos tautininkų reikšmė yra aiški ir tikrame kelyje, o kitų nuomonė yra tokia, kad Sąjunga kaip tiktai dabar esanti labai neaiškioj būklėj. Ta antroji nuomonė yra tokia, kad Sąjunga dabar neturinti jokios įtakos į valstybės gyvenimą. Viską daranti vyriausybė, o tautininkų nuomonė esanti laikoma nereikalinga. Vyriausybė vadinama tautininkų vardu, bet tautininkai neturį jokios įtakos į jos veiksmus. Todėl, sakoma, kad reikia kelti klausimas, **ar tautininkai reikalingi?** Esą nebeaišku, kam reikalinga Sąjunga, kuri neturinti darbo ir neturinti uždavinių. Toji nuomonė dar pabrėžia, kad Tautininkų Sąjunga yra politinė organizacija. O jeigu taip, tai ji būtinai turinti tarti savo žodį valstybės reikalų tvarkyme, ypač tada, kai tai organizacijai yra uždedama moralinė atsakomybė už tai, kas yra daroma.

Šias abejones ir šiuos neaiškumus reikia išsiaiškinti. Apie tai čia ir kalbėsime.

1. Ar tikrai tautininkai bei Tautininkų Sąjunga neturi jokios įtakos į vyriausybės veiksmus? Ar tikrai tautininkų nuomonė laikoma nereikalinga ir nieko nesvečia valstybės reikalų tvarkyme?

Atsakant į šiuos klausimus, reikia dar išsiaiškinti vieną pagelbinį klausimą: ką vadiname tautininkų vardu? Šis klausimas svarbus todėl, kad tenka girdėti minint dvi sąvokas: „mes — tautininkai ir jie — vyriausybė“. Šitos dvi sąvokos atskirai ypač dažnai buvo minimos prieš visuotinį gegužės mėn. 30 d. suvažiavimą. Ar galime šias sąvokas šitaip skirstyti, kad čia esame tautininkai — mes, ten vyriausybė — jie? Kas gi esame tie visi „mes“? Tuo žodžiu norėta vadinti visi Tautininkų Sąjungos nariai, kurie neįeina į vyriausybę. Didelė dauguma Sąjungos narių įstojo tik tai tada, kai jau Lietuvos vairas buvo tautinės vyriausybės, dabartinio Respublikos Prezidento p. Antano Smetonos rankose. Dauguma Sąjungos narių prisidėjo prie jau įkurtos Sąjungos, tuo prisidėjimu pareikšdami jai ir jos siekiams pritarimą. Iš tų prisidėjusių savo pritarimu ir susidaro dauguma tų, kurie pavadinami žodžiu „mes“. O kas gi yra „jie“? Tai yra daugumoje tie asmenys, kurie savo veikimu sukūrė Tautininkų Sąjungos ideologiją ir pačią Sąjungą. Jų pirmoj vietoj stovi Respublikos Prezidentas p. Antanas Smetona. Ar tautininkai gali sakyti žodelį „mes“, bet iš to tarpo išskirti savo ideologijos ir Sąjungos kūrėjus? Ar tautininkai gali iš savo vadų atimti tautininko vardą? Aišku, kad tai būtų nesuprantamas dalykas. O jeigu taip, tai negalima sakyti „mes — tautininkai“ ir „jie — vyriausybė“. Yra tikrai vieni tautininkai, kurių tarpe yra visi paprasti nariai ir yra taip pat ir jų vadai, autoritetai, nors jie yra išsiskyrę iš paprastų piliečių tarpo, stovėdami prie valstybės vairo.

Visuotinis suvažiavimas taip klausimą ir išsprendė, rinkdamas Centro Valdybą. Po visuotinio suvažiavimo Tautininkų Sąjungos pirmininku liko tas pats asmuo, kuris yra ir vyriausybės pirmininku. Centro Valdyboje, kaip ir seniau, taip ir dabar, yra dar du ministeriai. Visi tie, kurie yra išrinkti į Centro Valdybą, reikia manyti, yra tie žmonės, kuriems Sąjungos vyriausias sprendžiamasis organas pavedė reikšti Sąjungos nuomonę, pavedė reikšti Sąjungos vardą.

Jeigu Sąjungos Centro Valdybos nariai yra vyriausybės nariai, tai ar galima bekelti klausimą apie Sąjungos įtaką į vyriausybės darbus? Kokios bereikia didesnės tautininkų įtakos į valstybės reikalų tvarkymą, jeigu jų pirmininkas yra vyriausias tų reikalų tvarkytojas, o jų vyriausias autoritetas ir ideologas yra Valstybės Prezidentas? Rodos, visiškai aišku, kad tautininkų įtaka yra neabejotina, kad tautininkų balsas yra čia lemiamas.

2. O gal tie asmenys, kurie reiškia tautininkų balsą valstybės reikalų tvarkyme, netiksliai ar neteisingai jį pareiškia? Gal tautininkų daugumos nuomonė yra kitokia?

Apie tai kalbant mes vėl turime paminėti du pagalbinius klausimus. Būtent, kokia tautininkų pažiūra į autoritetą ir kas yra jų autoritetas? Šiuo reikalu Sąjungos narių tarpe dar neteko girdėti dviejų nuomonių. Autoriteto gerbimas ir drausmingumas, pasidavimas jo sprendimams buvo, yra ir turės būti vienas iš Tautininkų Sąjungos ideologijos pagrindų. Kas nebenorės to pagrindo pripažinti, tam reikės iš Sąjungos trauktis ir tautininko vardo atsizadėti. Gaila tiktai, kad **visi** Sąjungos nariai autoriteto gerbimo principą pripažindami žodžiais, **kai kurie** nejučiomis nutolsta nuo jo praktikoj. Jeigu yra autoritetas, jeigu yra vadas, tai **jis** ir turėtų **vesti**, o ne **jį** kiti iš užpakalio **stumti**. Čia kaip tik nuolatos ir buvo principinis skirtumas tarp tautininkų ir seimų laikais valdžioje buvusių partijų. Tada ne ministerių kabinetas, ne atskiri ministrai savo atsakomybe tvarkė reikalus, o už jų stovinčių partijų komitetai, kuriuos tada vadindavo „šeškomais“ ir „trikomais“ /šešių ir trijų komitetai/. Pats Prezidentas tada į valstybės reikalus turėjo visų mažiausiai įtakos. Visuomenė, ypatingai tautininkai, pareiškė, kad jie nenori **anoniminės** valdžios. Tautininkų principas visada buvo toks, kad **valdyti turi tas, kas atsako, atsakyti turi tas, kas valdo**. Nei krikščionių, nei liaudininkų partijose to principo nesilaikyta. Faktinąją ir lemiamą įtaką į valdymą turėjo ne visada tie asmens, kurie sėdėjo ministerių kėdėse, o kažkokios nematomos rankos iš užpakalio. Visi žinojo, kad tos rankos yra, ir žinojo maždaug, kieno tos rankos. Bet vis dėlto jos buvo paslėptos, nematomos. Būdamos paslėptos, tos rankos drąsiai padarydavo tokių dalykų, kurių viešumoje prieš visuomenės akis būtų neišdrįsusios padaryti. Ir atsakyti už tai nebūdavo kam.

Tautininkai iš principo pakėlė balsą, kad šitaip valdyti negalima. Jie prieš tokią tvarką išskėlė autoriteto ir drausmės principą. Tautininkai pasakė, kad visuomenė turi žinoti, kad valdžia yra Respublikos Prezidento rankose. Respublikos Prezidentas **pats** pasirenka sau padėjėjus, duoda jiems nurodymus, o tie padėjėjai **prieš jį** atsakingi. Už visą valdymo darbų sumą pagaliau ir yra atsakingas Respublikos Prezidentas. Jis valdo, jis atsako. Jis yra tautininkų ideologinis vadas. Jo mintys yra tautininkų mintys. Jo keliai yra tautininkų keliai. Tautininkai visur pabrėžia, kad Antanas Smetona yra jų autoritetas. O jeigu taip, tai to autoriteto žodis tautininkams yra tiesa, to asmens žygiai tautininkams yra teisingi, tokie, kuriems tautininkai pritaria, kuriuos remia, į kuriuos žiūri, kaip mokiniai į mokytoją, nurodantį kaip reikia elgtis.

Bet kaipgi aš turėčiau pasielgti, jeigu to vyriausio autoriteto darbai ir mintys visumoje arba iš dalies man pradėtų atrodyti neteisingi ar netikrūs? Kaip pasielgti, jeigu man pradeda atrodyti, kad reikia kitaip pasielgti, kad reikia kitaip tvarkytis? Jeigu man jau taip atrodytų, tai tas autoritetas man jau nebebūtų autoritetas. Aš savo išmanymą tada statyčiau aukščiau ano asmens išmanymo ir pats save palaikyčiau jau didesniu autoritetu už jį. Čia tada gali būti trejopa išeitis.

a/ Aš apsigalvočiau ir nutarčiau, kad, nors man ir atrodo, bet, greičiausiai, aš klystu, o ne jis, tas prityręs ir visų pripažintas autoritetas. Todėl, būdamas drausmingas organizacijos narys, aš turėčiau pasiduoti visų pripažinto autoriteto nuomonei, nors ir imtų abejonės.

b/ Būčiau įsitikinęs, kad tik aš teisingai dalyką suprantu, o anas asmuo, kad ir autoritetas, vis dėlto klysta. Tada apsidairyčiau, ar nėra aplink daugiau panašiai į mane mąstančių, stengėiausi, kad mano nuomonę paremtų visa organizacija arba bent jos dauguma, ir tada moraliai versčiau savą organizacijos autoritetą ir vadą pasielgti pagal šitą mano reiškiamą nuomonę. Jeigu jis nenorėtų taip pasielgti, jeigu jo nuomonė vis tebebūtų kitokia, tai su visa organizacija nuo to autoriteto pasitraukčiau ir pasiskelbčiau, kad organizacija nėra tos pačios nuomonės, kaip jos vadas, kad organizacija nesidalina su juo atsakomybe už jo žygius.

c/ Pasijutęs esąs kitos nuomonės, nei organizacijos vyriausias autoritetas, ir matydamas, kad mano pažiūros su to autoriteto pažiūromis negalės susiderinti, pasitraukčiau iš organizacijos. Jei tas autoritetas tikrai nueitų klaidingais keliais, tai visi tokiu būdu nuo jo pasitrauktų ir jis nebūtų autoritetas niekam.

Pirmoji ir trečioji išeitis šių dienų sąlygomis yra teisinga. Arba pasiduoti autoriteto nuomonei, arba išeiti iš organizacijos. Antroji išeitis Tautininkų Sąjungai šiandieną yra visiškai nepriimtina. Eidama antruoju iš čia nupieštu keliu, Sąjunga atsisakytų nuo savo ligšiolinių principų, nuo savo ligšiolinių skelbtų idėjų, nueitų keliu tų partijų, kurias anksčiau smerkė, turėtų sau pasirinkti kitus vadus, kurie nebe patys vestų, o eitų pirmoj eilėj tiktai iš užpakalio stumiami. Bet, nuėjusi kitų partijų keliu, Tautininkų Sąjunga visiškai netektų savo prasmės. Nes tai būtų tas pats, kas ir kitur. Aišku, kad tada daugumai autoritetų prasmingesnės senosios partijos. Todėl išeina, kad tautininkams, jeigu jie pripažįsta savo vado autoritetą, jį gerbia, tai ir turi sekti jo vedamais keliais, o ne reikalauti, kad jis savo vedamųjų klausytų. Kas sakosi gerbiąs savo vado autoritetą, bet tiktai tada, kai tas vadas jo klauso, tas prieštarauja pats sau ir profanuoja autoriteto sąvoką.

3. Tada kokia gi tautininkų sąjungos rolė ir reikšmė valstybės gyvenime, jeigu tautininkų nuomonė ir įtaka pasireiškia tiktai per vadovaujančius asmenis?

Tautininkų vadai šiandien tvarko valstybės reikalus. Bet jiems vieniems tai labai sunki našta. Todėl visi kiti tautininkai turi jiems **padėti**. Padėti — štai yra tautininkų uždavinys ir rolė valstybės reikalų tvarkyme. Kaip tą žodį turime suprasti? Ar turime padėti kiekvienas pagal savo supratimą, kaip kam į galvą ateis? Ne. Toks padėjimas dažniausiai tiktai trukdytų. Reikia padėti taip, kaip vadovų nurodoma, kaip jų pageidaujama. Įsivaizduokime, kad kas nors rašo kokį mokslo veikalą ir jam reikia iš knygynų susirinkti atitinkamos literatūros. Jeigu mes, pasisiūlę jam šiame darbe padėti, imtumėm ir prineštumėm visokių knygų, pririnkę savo nuožiūra, siū-

lydami apmokėti knygynų sąskaitas, tai vargiai tas autorius apsidžiaugtų, nes greičiausiai būtumėm pridarę jam nereikalingų išlaidų. Kas kita būtų, jeigu surinktumėm knygas pagal jo paties nurodymą. Tada būtų pagalba, nes autoriui nereiktų pačiam vaikščioti po knygynus ir jis sutaupytų brangų laiką. Taip yra ir valstybės gyvenime. Jeigu norime padėti savo vadams, kurie dirba sunkų ir atsakomingą valstybės tvarkymo darbą, tai turime padėti taip, kaip jų tai pageidaujama, kaip jie nurodo, o ne priešingai.

Kokios gi pagalbos iš tautininkų reikalaujama? Į tą klausimą pats tautininkų vyriausis autoritetas ir vadas yra savo kalbose ne vieną kartą atsakęs. Štai patys stambiausi tų pageidavimų bruožai:

1. Informuoti platesnę visuomenę apie tautininkų vadų sudarytosios vyriausybės atliktus darbus, sumanymus, planus ir siekimus. Informuoti, ko, vyriausybės nuomone, pirmoj eilėj mūsų kraštui reikia, ką bus galima padaryti, ko pasidaryti neištesėsime. Informuoti, ko vyriausybė pageidauja iš visuomenės, kaip elgdamosi visuomenė galėtų vyriausybei palengvinti greičiau įvykdyti tuos sumanymus, nuo kurių pareina krašto gerovė. Tai yra labai didelis uždavinys, kuriam įvykdyti reikia vienos būtinos sąlygos. Reikia, kad visa Sąjunga pati būtų painformuota apie tai, ką ji turi pasakyti, pranešti visuomenei. Čia yra centro pareiga. Iš centro pusės ši pareiga vis dar silpnai tebėra atliekama, bet dedamos pastangos, kad tas apskričių komitetų ir skyrių nuolatinis ir platus informavimas įeitų į tinkamas vėžes.

2. Per centrą informuoti savo vadų sudarytą vyriausybę, kaip visam krašte sekasi vyriausybės sumanymų ir planų vykdymas. Informuoti vyriausybę, kur yra pastebimų trūkumų, netikslumų, neigiamų reiškinių, kokių yra visuomenės pageidavimų, vyriausybės dar nepastebimų. Šis uždavinys taip pat yra ne mažiau svarbus, kaip ir pirmasis, bet jis labai pavojingas. Dėl netinkamo šio uždavinio supratimo ir vykdymo Sąjunga jau labai daug yra nukentėjusi. Kodėl taip būna? Dažniausiai dėl dviejų priežasčių:

a/ Dėl to, kad informuojant apie esamus negerumus ne visada prisilaikyta objektingumo, kad dažnai įpainiota grynai asmeniškų simpatijų ar antipatijų, kad į reikalą pažvelgta ne objektingai, o grynai savo asmens akimis.

b/ Dėl to, kad ir teisingai nušviesti negerumai ne visada iš karto būdavo pašalinami.

Šiam antrajam atvejui kaip tik labai daug turi įtakos pirmasis. Jeigu yra pasitaike keletas atsitikimų, kur tautininkų informacija buvo persunkta ne tiek visuomeniškais, kiek asmeniškais sumetimais ir buvo neteisinga, tai tas sukėlė tam tikrą nepasitikėjimą ir kitais atvejais, kur informacijos yra buvę ir labai teisingos bei objektingos. Iš antros pusės, labai dažnai būna, kad ne kiekvienas ir pamatuotas pageidavimas galima įvykdyti. Kitą kartą yra sumetimų ar kliūčių, kurių toje vietoje

gyvenantiems nematyti ir gal net negalima žinoti. Dažnai būna taip, kad iš šalies žiūrint reikalas atrodo vienaip, iš vyriausybės vietos žiūrint ir visas aplinkybes matant, kurios kitiems nėra matomos, išeina kitaip. Čia tada tenka kelti klausimą taip: kas gi geriau tą reikalą žino: aš ar atitinkamas ministeris arba Prezidentas? Turint galvoj autoriteto ir drausmės principą, tautininkams yra tik viena teisinga išeitis: aš iš savo pusės, ką žinojau ir kaip supratau, pasakiau ir nurodžiau, o jų dalykas pasielgti taip, kaip jie atranda esant tikslingiau, kaip jiems galima. Žinoma, čia gali kilti dar toks klausimas: o ką tautininkas turi pasakyti visuomenei, kada aiškus reikalas jokiū būdu nėra tinkamai sutvarkomas? Tokiais atvejais reikia stengtis smulkiau, geriau su centro pagalba reikalą išaiškinti ir nusistatyti, kokios taktikos reikia laikytis.

3. Iš to išplaukia dar ir kitas uždavinys — drausmės auklėjimas. Tautininkai, per centrą bendradarbiaudami su savo vadų sudaryta vyriausybe, turi duoti visuomenei drausmingumo pavyzdį. Drausmingumas tautoje yra nepaprastai svarbus dalykas. Jeigu tauta turi prieš akis tokį didelį uždavinį, kaip savo sostinės iš daug stipresnių rankų atgavimą, tai ji turi būti nepaprastai drausminga. Bet kaip gi reikalauti drausmingumo iš visos tautos, jei nebus to drausmingumo net tokioje organizacijoje, kaip Tautininkų Sąjunga, kuri taip akcentuoja autoriteto principą, kuri savo autoritetus turi vyriausybės priešaky? Todėl Sąjungai reikia savy stiprinti drausmę, o per tą drausminti ir visuomenę. Nario mokesčių reguliarus surinkimas yra viena iš būtinųjų drausmingos organizacijos žymių. Įvykdyti nurodytos dienos uždavinius taip pat yra būtina kiekvienai drausmingai organizacijai. Pasiduoti vadovų nuomonei net ir tada, kai esi kitokios nuomonės, drausmingoj organizacijoje taip pat yra neišvengiama, kada to reikalauja bendri reikalai.

4. Išjudinti kultūrinį gyvenimą taip pat yra vienas iš tautininkų uždavinių. Daugelis nori įtikinti visuomenę, kad kultūrinis gyvenimas yra užsnūdęs, ir kaip tiktai dėl režimo kaltės. Tautininkai, būdami šio režimo šalininkai ir rėmėjai, turi pasirūpinti, kad tokioms kalboms nebūtų pagrindo. Visų pirma, tai netiesa, kad kultūrinis gyvenimas užsnūdęs. Tiktai kultūrinio gyvenimo įvykiai spaudoje dažnai nutylimi, o neigiami reiškiniai plačiau aprašomi. Tautininkams reikia rūpintis, kad jų apylinkės visi kultūrinio gyvenimo įvykiai būtų tinkamai spaudoje aprašyti. Jau vien tuo bus nutildyta tie, kurie kalba apie kultūrinį užsnūdimą. O iš antros pusės reikia dar pagyvinti, kad galėtumėm pasakyti, jog šis režimas ne tiktai netrukdė kultūriniam judėjimui, bet dar jam padėjo.

Vien šiuos keturis punktus turėdami prieš akis, turime jau labai platų atsakymą į klausimą, kam Tautininkų Sąjunga reikalinga ir kokia jos rolė bei reikšmė valstybės gyvenime. Be abejo, šalia šių uždavinių yra dar ir nenuolatiniai, pasakysime, extra uždaviniai. Pavyzdžiui, neseniai įvykę miestų savivaldybių rinkimai. Visur, kur

tiktai tautininkų pajėgos buvo stipresnės, jie sugebėjo užimti pritinkamas pozicijas. O tuo jie daug pagelbėjo savo vadų sudarytajai vyriausybei ir šiandien tebegeglbsti. Tokių extra uždavinių pasitaiko ne vieną kartą ir jų dar turėsime. Tokiais momentais ypatingai svarbus tautininkų jėgų vieningumas ir drausmingumas. Kaip žymesnieji tautininkų autoritetai yra jų vadai, taip drausminga tautininkų sąjunga bus visuomenės vedėja. Jei tiktai sąjunga bus stipriai susiorganizavusi, jeigu jos vadovų žodis greitai ir tiksliai pasieks visus narius ir bus gerai vykdomas, tai paskui tokia organizaciją eis visa ir neorganizuotoji visuomenė. Tuo būdu Sąjunga ir padės savo vadams vesti Lietuvai naudingą keliu ir visą tautą.

LCVA, f. 554, ap. 1, b. 16, l. 319—321. Patvirtintas hydraštis. Rotaprintas

TAUTOS VADO VAIDMUO

„Jėzus įlipo į valtį, mokiniai paskui jį. Ir štai ežere pakilo tokia smarki vėtra, kad bangos sėmė valtį. O jis miegojo. Mokiniai pripuolę ėmė jį žadinti, šaukdami: „Viešpatie, gelbėk, žūvame“. Jis jiems tarė: „Ko jūs tokie bailūs, mažatikiai?“ Paskui atsikėlė, sudraudė vėjus bei ežerą, ir pasidarė visiškai ramu.“
/Mato 8, 23—26/*.

Šiame gražiam Evangelijos pasakojime aprašyta, kaip Kristus sugėdino tuos savo mokytojus, kurie, pirmutiniam pavojui pasirodžius, neteko drąsos, neteko tikėjimo ir tapo bejėgiai iš baimės. Kristus pavadino tuos mokytojus žmonėmis menko tikėjimo. Vadinasi, jis papeikė jų įpuolimą panikon ir jų netikrumą, jų netvirtą pasitikėjimą savo Mokytoju. Juk jie turėjo žinoti ir žinojo, kas yra su jais, juk jie jau buvo matę savo Mokytoją nepaprastų galių turintį. Vadinasi, jeigu jų įsitikinimas būtų buvęs tvirtas, jog su jais yra Dievo Sūnus, tai jie nebūtų turėję išsigąsti audros, nes būtų jautę, kad yra, nors jiems ir nematomos, tačiau tikros garantijos nuo to pavojaus apsiginti. Bet tikėjimas jų buvo menkas, todėl jie pasidavė panikai, todėl jie ir buvo papeikti, sugėdinti.

Ne vien asmens ir ne vien religiniame gyvenime šis pamokomas pavyzdys turi didelę prasmę. Pasitikėjimas, pasikliovimas vado autoritetu ar net jo laime yra daug kartų labai didelę rolę vaidinęs ir viešajame tautų bei valstybių gyvenime. Juk apie didįjį romėnų imperatorių Cezarį pasakojama visai panašus atsitikimas, kaip tas,

* Evangelija pagal Matą cituojama iš „Naujojo Testamento“, išleisto 1986 m.

kuris aprašytas minėtame Evangelijos skyriuje. Sako, Cezaris irgi laively pavojaus metu taręs savo irklininkui: „Nebijok, juk tu Cezarį veži“. Paties Cezario pasitikėjimas savo pajėgumu ir savo laiminga žvaigžde buvęs giliai įleidęs šaknis ir į jo legionierių širdis. Ir, greičiausiai, tiktai dėl to visų įsitikinimo, jog ten, kur yra Cezaris, negali būti pralaimėjimo, Cezaris tapo žymiausiu pasaulio galiūnu, o Romos imperija — pasaulio imperija. Panašiai buvo ir su Napoleonu. Visiškas tautos pasitikėjimas vado autoritetu padarė stebuklus ir Prancūzijai suteikė negirdėtą iki tol galybę. Tiesa, yra skirtumas tarp šiųdviejų ir Evangelijos pavyzdžio. Kristus ir pats vienas be savo mokytinių tikėjimo, net jiems esant panikoj, sugebėjo nuraminti šėlstančią gamtą. Tautos vadui yra labiau reikalingas visos tautos bendradarbiavimas ir tikėjimas vedamąja linkme, tikėjimas pasisekimu. Todėl ir didieji žmonių darbai daugeliu atvejų yra sugriuvę tada, kai susilpnėjo visuotinis tikėjimas ir juo paremtas užsidedimas būtinai nueiti užbrėžtuju keliu.

Kad tautos pasikliovimas savo vado autoritetu daro stebuklus, įrodymų nereikia ieškoti nei tolimoj praeity, nei būtinai tolimuose kraštuose. Italija prisikėlė iš suirimo ir tapo didžiaja pasaulio galybe savo vado Mussolinio autoriteto vedama. Vienuolikti jau metai, kai Mussolini valdo Italiją. Oi daug sunkių laikų, daug nepaprastai pavojingų momentų teko pergyventi Italijai per tuos metus. Ir nedarbas, ir ekonominiai sunkumai, ir politinės nesantaikos ar ginčai su kitais kraštais, ir daug nepalankios arba visai priešingos opinijos kituose kraštuose... Kiek daug progų rankoms nuleisti, kiek daug progų įpulti į paniką! Tuo tarpu Italijos vadas savo tautą ne skanėsiiais vaisino, o liepė jai sunkiai dirbti, varge kovoti už savo būvį ir už savo garbę — ir tai kovoti ne kokiose svaiginančiose ir romantiškose kovose, o kovoti pilkiausiose kasdieninio gyvenimo apystovose, kovoti taupumu, susispaudimu, darbštumu, darbo tikslingumu, susivaržymu, pasiaukojimu. Jeigu italų tauta tokio vargingo kelio pasibaidžiusi būtų ėmusi abejoti savo vado autoritetu, būtų pradėjusi ieškoti jo klaidų, būtų nedirbusi, bet tiktai kritikavusi, kas iš jos šiandien bebūtų likę? O štai šiandien Italija jau yra reikšminga pajėga. Šiandien jau į Romą vėl pradeda krypti didžiųjų pasaulio politikų keliai. Pasitikėti vado autoritetu, kada viskas lengvai sekasi, yra nesunku ir gana paprasta. Bet tas tikėjimas reikia ir sunkiu bandymo metu taip pat išlaikyti. Tiktai šitokiam tvirtam tikėjimui esant italų tauta suteikė tinkamas sąlygas savo vado veikimui, tiktai tuo tikėjimu ji pasirodė esanti **verta** tokio vado.

Nemanykime, kad tautos vado autoritetu pasikliovimas mažesnę rolę yra Lietuvoj suvaidinęs. 1919 metais, kada lenkai sėdėjo Vilniuje, o raudonosios armijos būriai taip pat jau baigė traukti Kauno link, pačiuose vadovaujamuose sluoksniuose pradėjo reikštis nebesusivaikymas, ką bedaryti, pradėjo reikštis panikos žymės. Ir

tada tuo, gal pačiu pavojingiausiu mūsų jaunai, vos gimusiai nepriklausomybei metu visų akys nukrypo į vieną asmenį, visų jau pažįstamą, rimtą, atgal nežengusį lietuviybės kovotoją. Jis arba niekas — taip buvo pripažinta. Tas asmuo, į kurį sužiūro jau pakrikti bepradedą mūsų visokių krypčių veikėjai, buvo Antanas Smetona. Jis tada buvo išrinktas pirmuoju Lietuvos Prezidentu. Jo autoritetas vėl subūrė pakrikti bepradedančias pajėgas. Atsirado tas išganingasis tikėjimas, kad nepriklausomybė bus išlaikyta, kad jos priešai bus nugalėti, o tas tikėjimas sustiprėjo todėl, kad buvo kuo pasikliauti, kad vadovybėj atsistojo tikrai autoritetingas vadas. Tuo vadu pasikliaudama tauta iš tikro išsikovojo nepriklausomybę, sukūrė valstybės pagrindus.

Ir vėl, kaip tik jis pasitraukė nuo valstybės vairo, prasidėjo pakrikimo procesas, kuris jau visai tamsiais debesimis apniaukė Lietuvos dangų 1926-aisiais metais. Ir tada, kada vėl susiskaldymas, pakrikimas ir panika pradėjo grėsti pražūtimi mūsų kraštui — ne į ką kitą, o į tą patį asmenį, į tą patį vadą atsikreipta kviečiant jį stoti į jam prideramą vietą ir savo autoritetu sustabdyti tą pražūtingąjį tautos pakrikimo procesą. Ir tikrai tas pakrikimas sustojo. Tai štai, galima dar kartą pakartoti, kad nereikia kažin kur ieškoti pavyzdžių įrodymui, jog vado autoritetu pasiklovimas tautos gyvenime turi tiesiog neįkainojamos reikšmės. Tą įrodo mūsų pačių nepriklausomasai gyvenimas. Tad šio pasiklovimo, šio tikėjimo vado autoritetu skatiniimas, tvirtinimas yra vienas iš svarbiausių tautinio veikimo uždavinių.

Kiekvienas jausmas ar įsitikinimas, jei nepalaikomas, jei nekurstomas, gali nublukti, nebetekti savo veikiamosios pajėgos. O įsitikėjimas vado autoritetu visada susitinka net su jį silpninančiomis aplinkybėmis. Jau sakyta, kad lengva ir paprasta yra pasitikėti vado autoritetu, kada viskas eina sklandžiai, kaip sviestu patepta, anot to priežodžio. Bepig yra keleiviams pasitikėti laivo kapitonu, kada jūra yra rami. Bet audros metu visada yra pavojus to įsitikėjimo netekti. O kaip tik tada toks įsitikėjimo netekimas ir yra nepaprastai pavojingas. Kaip tiktai tada yra būtinas reikalas, kad keleiviai akiai klausytų kapitono įsakymų, nors keleiviams jie atrodytų net ir nesuprantami arba klaidingi. Pavojinguose momentuose daugeliu atvejų net ir klaidingo įsakymo drausmingas vykdymas gali būti išganingesnis už nepaklausymą ir nepasitikėjimą.

Šiandien viso pasaulio politinėj bei ūkio jūroj yra neramu. Ir mūsų kraštas yra blaškomas tų bangų. Todėl mūsų tautai ypatingai dabar svarbu drausmingai pasikliauti savojo vado autoritetu. O tokiu neramiu laiku kaip tik yra labai daug veiksnių, kurie gali silpninti tą pasiklovimą. Šiandien gimsta žmonėse daugybė minčių, daugybė receptų, kuriais norima nurodyti, kaip palengvinti ekonominius sunkumus, arba kaip saugotis politinių ar kitų kurių pavojų. Visų tų receptų, jei net ir visi būtų

geri, negi galima taikyti vienu metu, nes jie dažnai prieštarauja vieni kitiems. Iš to turi būti aišku, kad vadovavimas negali būti suderintas su kiekviena pasitaikiusia nuomone. O rimtu momentu neabejotinai reikalingas vieningumas, kuriam atsiekti yra tiktai vienas būdas — pasiduoti vienam autoritetui. Tad kiekvienam, kam brangūs tautos reikalai, nevalia pasiduoti bet kokiai pagundai savo nuomonę palaikyti aukštesne už vado sprendimą. Audringomis gyvenimo dienomis turime būti pasiruošę sutikti ir įvairių nepasisekimų, nelaimių. Ir nepasisekimai, ir nelaimės taip pat neturi pakirsti to tikėjimo vado autoritetu. Nes tas, kas nebetikės, kas nebenorės pasiduoti tam autoritetui, tik daugiau prisidės prie nepasisekimo galimybių.

Kiekvienas vadas — žmogus, be abejo, gali ir suklysti. Bet ir iš to dar negalima daryti išvados, kad tada reikia jau pradėti sau atskirai veikti. Ogi pamanykime tiktai sau: man rodosi, jog vadas klysta, bet gal kaip tik ne jis, o aš klystu? Taip gali būti. Todėl teisinga ir logiška yra iš anksto pasiryžti vado autoritetui pasiduoti net ir tais atvejais, jei kiltų ir abejonių dėl jo kurio žygio tikslingumo ar teisingumo. Turi būti sau pasakyta: ne aš, o man kelias yra parodytas — mano pareiga eiti.

O kaip gi su kritika? Kritika yra savo ribose geras dalykas. Bet ji turi išplaukti iš pasitikėjimo ir pasidavimo vado autoritetui. Joje gali pasireikšti mintys apie galimumus vienaip ar kitaip pasielgti, bet ne vado sprendimų paneigimas. Sveika kritika yra draugiškas klausimo svarstymas, kurio mintimis gali būti pasinaudota arba nepasinaudota. Bet mūsų gyvenime sutinkama kitos rūšies kritika — kritika, kuri tiktai neigia ir niekina. Tautos vieningumo siekiant, stengiantis ją nuo galimų pavojų apsaugoti, gali būti leistina tiktai sveikoji kritika.

Kiekvieno tikro nuoširdaus tautininko, tautininko širdyje iš įsitikinimų, ne būtinai iš organizacijos bilieta, viena iš svarbiausių pareigų yra kovoti su visu tuo, kas gali silpninti tautos pasitikėjimą jos vado autoritetu. Visų pirma su neigiančia ir niekinančia kritika. Toji niekinanti kritika nepasitenkina vien tiktai veiksmų niekinimu. Ji stengiasi temdyti vado autoritetą, blogoj šviesoje parodydama jo artimesnius bendradarbius, ji stengiasi net prasimanymais, šmeižtais juodinti patį asmenį, juodinti privatų gyvenimą. Viso to tikslas — pakirsti autoritetą. Toliau turbūt nematoma. Nepajėgiama suprasti, kad tas autoritetas yra šaka, ant kurios sėdime visi. Nebus autoriteto, nebus tautą vienijančio ryšio, užviešpataus ne kartą grėsęs pakrikimas, o su juo ir liūdnas galas. Ką gi? Kiekviena šeima turi savo nevykėlių arba keistuolių. Ir mūsų tauta turi žmonių, kurie negali suprasti realaus vieningumo pagrindo. Tiek to su jais. Bet užtat visi kiti, kas nors kiek jaučia tą vieningumo reikalą, kas nors kiek nusivokia, jog viename laive vienas kapitonas, vienoje valstybėje vienas vadas, — visi tie turi sau tvirtai pakartoti, kad šiais laikais, kada yra daugiau galimybių susilaukti visokių sunkumų ir net nepasisekimų, pasitikėjimas jau tiek išbandyto, tiek užgrūdinto ir niekad nuo mūsų tautos idealų neatsitraukusio

vado autoritetu yra vienintelė tikra priemonė išsilaikyti. Todėl kiekviena pastanga, silpninanti mumyse pasitikėjimą tuo vadu, iš mūsų pusės turi būti griežtai sutramdyta, suniekinta. Žinoma, reikia patiems savy stiprinti to pasitikėjimo pagrindus. Ne tuščiais žodžiais, o giliu argumentuotu įsitikinimu tikriau sutramdysime priešingas pastangas. Tam tikslui kiekvienam nuoširdžiam tautos nariui privalu kuo geriausiai pažinti savo vadą. Reikia skaityti jo raštus, sekti jo žodžius, pasakomus įvairiomis progomis, sekti ir jo darbus. Ne vienas iš mūsų gal turėtume pajusti pareigą ir sistemingai plačiau nušviesti savo Tautos Vado veikimą, darbus ir pažiūras.

Kai kada galima pastebėti savotišką silpnumą greitai pasiduoti abejonėms, palinkimą greit patikėti tam, kas sakoma iš pasalų, pašnibždomis, tam, kas sakoma su aiškiu tikslu silpninti tą taip reikalingą tvirtumą pasitikėjime vado autoritetu. Mes esame dar iš senų laikų pripratę netikėti tai spaudai, kuri atstovauja valdžios nuomonei, o simpatizuoti toms mintims, kurios yra valdžiai priešingos. Todėl, kad seniau valdžia buvo mums svetima ir priešinga mūsų tautos siekimams, ir visa, kas tai valdžiai buvo priešinga, mums atrodė artima. Tuo pačiu papratimu ir dabar dar daugelis tebesivadovaujame. Kiekvieno gando, kiekvieno pletko daugelis išsigąstame ir bėgam, kaip tie žvėreliai su kopūsto lapo išsigandusia kate, šaukdami, kad „Dangus griūva“. Bet šiandien gi kitaip yra. Šiandien mūsų valdžios viršūnėj yra tas asmuo, kuris nenuilstamai ilgus metus kovojo už lietuviybės reikalus. Tą kiekvienas, kas pasiduoda palinkimui tikėti greičiau visa niekinančios anonimiškos kritikos žodžiais, nei visos tautos autoritetu, užsitarnauja to evangeliško sugėdinimo: ko nusigandai tu, menko tikėjimo žmogau? Argi tu nematai, argi nesupranti, kad tas vadas, kuris tiek jau laiko pirmose eilėse žengė tautos idealų link, kuris jau turi tiek prityrimo, kuris jau tiek yra parodęs nusimanymo, staiga pasidarė mažiau išmanančiu, ar, ko gero, gal manai, net mažiau sąžiningu už tave? Gėda, keleriopa gėda tebūnie tam, kuris turi savy tiek daug didybės manijos, kuris turi savy tiek įžūlumo, jog drįsta šmeižti, purvu drėbti į pačius tauriausius siekimus. Gėda lygiai tam, kas drįsta su tokiomis mintimis pasirodyti, lygiai tam, kas neturi savy tiek valios ir drąsos bei taurumo, kad tokias mintis suniekintų.

Nesveikos kritikos manija turi tendencijos dar laikytis. Dar kai kam atrodo, kad gaudyti ir kartoti visokias paskalas yra tas pats, ką ir pasirodyti gerai painformuotam, o su abejojimu kiekvieną dalyką vertinant galima labiau nusimanančiu atrodyti. Bet kiekvienas toks neva kritikas prisideda tiktai prie bendro mūsų pajėgumo silpninimo. O kas prie to prisideda, klysta, jei mano, kad gerą, patriotišką darbą dirba. Mums reikia daugiau teigiamo darbo, o jis galimas tiktai visiškai pasikliaujant vienu Tautos Vado autoritetu.

LVA, f. 554, ap. 2, b. 250, l. 14—16. Rotaprintas

LTS APYLINKIŲ PIRMININKAMS APLINKRAŠTIS 2 NR.

Paskutiniu laiku organizacijų [susirinkimuose] dažniausiai kalbama tikrai apie įvairius ūkiškus klausimus. Suprantama, dabar tie klausimai visur daugiausia rūpesčių sukelia. Bet vis dėlto gyvenimas susideda ne vien iš rūpinimosi medžiagiais reikalais. Visų pirma žmogui yra reikalinga dvasinė stiprybė. Kai žmogus netenka dvasinės stiprybės, tai didžiausiuose turtuose plaukydamas yra vis tiek nelaimingas, bejėgis, negalįs niekuo pasidžiaugti, negalįs nieko gero ir sukurti. Ir priešingai — kol dvasinė stiprybė tebėra nepašlijusi, tai ir didžiausiuose medžiaginiuose trūkumuose, visiškame skurde žmogus galutinai neklumpa.

Kaip atskiram žmogui, taip ir visuomenei, tautai dvasinė stiprybė turi nepaprastai didelės reikšmės. Jeigu 1919—20 metais nebūtų buvę mūsų tautoje dvasinės stiprybės, tai nebeturėtumėm savo nepriklausomos valstybės. Ir šiandien, kada mūsų valstybę ir visus jos gyventojus ne tikrai medžiaginiai sunkumai ištiko, bet kada ir išoriniai priešai stengiasi mus nuskriausti — mums ypatingai svarbu išlaikyti visos tautos dvasinę stiprybę. O tie priešai kaip tik daugiausia ir stengiasi tą mūsų dvasinę stiprybę palaužti. Mums ne tiek pavojinga tai, kad vokiečiai neperka mūsų prekių, kiek pavojinga tai, kad jie visokiais būdais stengiasi sėti mūsų dvasinę stiprybę palaužti. Mums ne tiek pavojinga tai, kad vokiečiai neperka mūsų prekių, kiek pavojinga tai, kad jie visokiais būdais stengiasi sėti mūsų dvasinę stiprybę palaužti. Mums ne tiek pavojinga tai, kad vokiečiai neperka mūsų prekių, kiek pavojinga tai, kad jie visokiais būdais stengiasi sėti mūsų dvasinę stiprybę palaužti. Mums ne tiek pavojinga tai, kad vokiečiai neperka mūsų prekių, kiek pavojinga tai, kad jie visokiais būdais stengiasi sėti mūsų dvasinę stiprybę palaužti. Mums ne tiek pavojinga tai, kad vokiečiai neperka mūsų prekių, kiek pavojinga tai, kad jie visokiais būdais stengiasi sėti mūsų dvasinę stiprybę palaužti.

1. Ko laukiama iš LTS nario

LTS įstatų 114 str. yra išdėstytos pagrindinės LTS nario pareigos. Prisiminkime sau tą straipsnį.

Sajungos narys:

1/ seka Tautos Vado skelbiamas mintis ir, vadovaudamasis Sąjungai nustatyta linkme, savo darbu ar sumanymais, kiek galėdamas, padeda Sąjungai siekti jos tikslo;

2/ seka viešąjį pasaulio ir Lietuvos arba bent savo apylinkės gyvenimą ir kreipia Sąjungos organų dėmesį į pastebimus negerumus Sąjungoje ir viešame gyvenime;

3/ stengiasi supažindinti su Sąjungos siekimais ir darbu visuomenę, su kuria jam tenka susieiti;

- 4/ atremia neteisingus Sąjungai priekaištus ir gina jos orumą ir garbę;
- 5/ įspėja Sąjungos organus, pastebėjęs kėsinantį ką juos suklaidinti;
- 6/ dalyvaudamas visuomenės organizacijų ar kituose viešojo gyvenimo darbuose, stengiasi, kad tie darbai eitų artimiausia Sąjungai linkme;
- 7/ drausmingai laikosi Sąjungai nustatytos tvarkos.

Iš to pareigų nusakymo matyti, kad iš LTS nario laukiama gana didelio susipratimo ir laikymosi ne bet kaip, o laikymosi nuolatiniame Sąjungos tikslų gyvenime ir kovoje už juos.

Kad tai būtų pasiekta, visų pirma yra reikalinga, **kad Sąjungos narys jaustų pasitikėjimą Sąjungos vadovybe.**

Dabartiniai Tautininkų Sąjungos įstatai nustato Sąjungai tokią santvarką, kurioje vadovybei teikiamos labai didelės teisės. Visi norėjome, kad taip būtų, nes jau visiems mums nusibodo mažateisė ir nedidelės atsakomybės vadovybė. Dabar kiekvienam vadovaujančiam asmeniui yra duotos Sąjungos reikaluose didelės teisės. Kuo didesnės teisės, tuo atsakingesnės yra ir pareigos, tuo svarbesnė yra vadovavimo reikšmė.

Priėmus naujus įstatus, žmonės nebėgo iš Sąjungos, o naujų daug atėjo. Vadinasi, didesnių teisių vadovybei suteikimas ne tik nieko neišgąsdino, bet daugeliui patiko. Patiko todėl, kad visiems yra aišku, jog didesnes teises turėdama vadovybė geriau gali Sąjungos darbą tvarkyti. Vadinasi, **ir senieji, ir naujieji Sąjungos nariai savo pasilikimu ar įstojimu Sąjungon pareiškė savo pasitikėjimą Sąjungos vadovybe.**

Ar visur tas pasitikėjimas nuosekliai išlaikomas ir reiškiamas? Štai klausimas, kurį turime gerai išnagrinėti, nes atrodo, kad neretai mūsų Sąjungos narių tarpe, gal dažniausiai nesąmoningai, tiesiog per neapsižiūrėjimą, pasireiškia pasielgimų, kurie nėra suderinami su pasitikėjimu vadovybe. Argi būtų Sąjungoje veidmainių?

Kur gi pasireiškia tie su pasitikėjimu nesuderinami pasielgimai? Ogi daugiausia ten, kur pradėdame kalbėti apie reikalus, surištus su valstybės tvarkymu.

Tautininkų Sąjungos vyriausieji vadovai drauge yra ir valstybės vyriausieji vadovai. Šitaip dalykams esant Tautininkų Sąjungos įstatų 144 str., kuriame išskaičiuojamos Sąjungos nario pareigos, įgyja ypatingai didelės svarbos.

Ten pasakyta, kad Sąjungos narys seka Tautos Vado mintis. Taigi jis seka ir visa tai, kas yra jo pasakyta valstybės reikalais. O jo mintys — tai yra rodyklė, kuria Sąjunga turi eiti. Sąjungos tikslas yra valstybinio masto. Tad Sąjungos narys turi padėti savo darbu ir nusimanymu tas Tautos Vado mintis vykdyti. Tai yra, Sąjungos narys turi būti **pagelbininkas** savo vadovybei valstybės tvarkymo darbuose. **Pagelbininkas, o jokių būdu ne trukdytojas arba nuošaliai stovįs peikėjas.**

Toliau Sąjungos nariui uždedama pareiga susipažinti su Sąjungos siekais ir darbais ir supažindinti su jais visuomenę, su kuria jam tenka susieiti. O šiandien Tautininkų Sąjungos siekimai ir darbai daugiausia reiškiasi ir jos vadų vadovaujamos valdžios siekimuose ir darbuose. Taigi Tautininkų Sąjungos narys turi būtinai stengtis teisingai ir gerai pažinti valdžios siekimus ir darbus. O koku gi būdu tai pasiekama? Visų pirma, reikia sekti spaudą, kurioje tie dalykai yra pranešami. Toliau, lankyti visus tuos susirinkimus, pranešimus, paskaitas, kuriose tie dalykai aiškinami. Jeigu yra kokių neišskumų, tai reikia klausti Sąjungos organus, prašyti kad sužinotų ir išaiškintų.

Iš kitos pusės Sąjungos nariui nevalia pasitikėti tokiais žinių šaltiniais, kurie siekia valdžios ir Tautininkų Sąjungos darbus iš blogesniosios pusės nušviesti. Pavyzdžiui, opozicinių grupių laikraščiai, pranešimai arba jų atskirų asmenų kalbos. **Pasitikėjimas savo vadovybe turi būti pirmoj vietoj. Taip pat turi būti pirmoj vietoj pasitikėjimas ir savo spauda, savo organizacija.** Jeigu kas opozicinio laikraščio žinute tiki, o savojo laikraščio pranešimu netiki, **tas nusipelno veidmainio vardo, jeigu tučtuojau neišeina iš Sąjungos.**

Teisybė, kita[syk] gali būti opozicinėje spaudoje ir pagrįstų užmetimų valdžiai ar Tautininkų Sąjungai. Bet tai nereiškia, kad Sąjungos narys tuojau turi, tokį užmetimą pasigavęs, jį palaikyti, jį kitiems skelbti. Nieko panašaus! Sutikus tokį užmetimą valdžiai ar Tautininkų Sąjungai, kuris atrodo pagrįstas arba kuris kelia abejonių, kad galbūt jis ir teisingas, **reikia ne šaukti, o skubiai paprašyti Sąjungos vadovybės, kad paaiškintų, kaip tą dalyką reikia suprasti ir ką kitiems apie jį sakyti.** Juk gali pasitaikyti klaidų ir Tautininkų Sąjungos, ir valdžios darbuose. Kaip ir kiekvienam iš mūsų pasitaiko suklysti. Argi kai mes katras suklystame, ar labai tuom giriamės prieš kitus? Nieko panašaus! Stengiamės klaidą nutylėti, stengiamės kaip nors pasiaiškinti. Arba, jeigu ir atvirai prisipažįstame suklydę, tai apie tai nesistengiame per daug kalbėti, o verčiau stengiamės, kiek dar galima, klaidą atitaisyti.

Taip turi būti ir su Tautininkų Sąjungos ar valdžios klaidomis, jeigu tokių pasitaikytų mums pastebėti, ar kas iš šalies mums jas nurodytų. **Elkimės su tokiomis klaidomis taip, lyg jos būtų mūsų pačių asmeniškios klaidos.** Tai yra, pašaliniams kuo mažiausiai apie jas kalbėkime ir ieškokime būdų jų akyse jas, kiek galima, net ir pateisinti. Jokiu būdu negalime sau leisti prisidėti prie prikaišiojimo Tautininkų Sąjungai ar valdžiai.

Bet tai nereiškia, kad tautininkai turi vien tiktai girti, ką Tautininkų Sąjunga ar valdžia daro. Priešingai, įstatuose yra pasakyta, kad reikia kreipti Sąjungos organų dėmesį į pastebimus negerumus. Taigi, jeigu patys pastebime ar iš šalies išgirstame kokią priekaištą Tautininkų Sąjungai ar valdžiai, tai **būtinai** turime tą dalyką be

didelio triukšmo ir be perdėjimo pranešti Sąjungos organams. Ir tuo dar dalykas nesibaigia. Mes galime reikalauti, kad būtų paaiškinta, ar tas priekaištas turi pagrindo, ar neturi. Taip pat turime reikalauti, kad būtų paaiškinta, kuo galima ir kaip reikia tą priekaištą atremti ar ką dėl to priekaišto reikia sakyti. Nes gi kiekvienas narys turi ginti Sąjungos garbę ir orumą, o taip pat turi atremti neteisingus jai priekaištus. O kadangi Sąjungos darbai šiuo metu glaudžiai surišti su valdžios darbais, tai tuo pačiu Sąjungos narys turi ginti ir valdžios garbę, turi atremti valdžiai daromus neteisingus priekaištus.

Tiktai tuo būdu Sąjungos narys gali Sąjungai ir jos vadams padėti siekti Sąjungos tikslo, padėti dirbti sudėtingą ir sunkų valstybės tvarkymo darbą. **O toks narys, kuris nenori taip elgtis, kuriam geriau patinka į šalį nuo darbo pasitraukus viską tiktai kritikuoti ir peikti, ką tik vadovybė daro, tas yra veidmainis, nes jis neturi pasitikėjimo Sąjungos vadovybe, nes jis yra ne tautininkas, ne padėjėjas, o tiktai nenaudingas peikėjas ir kliudytojas.** Tautininko vardas jam netinka, jis jį veidmainiškai tebenešioja. Jeigu toks asmuo nori nusikratyti veidmainio vardo, tai tepasi-skubina iš Sąjungos išeiti. Sąjungai reikia ne peikėjų, o padėjėjų. Ir tai tikrų padėjėjų, kurie gera iškelia visuomenės akyse, kad visi gerai matytų, ką mūsų vadovai gera mūsų tautai yra padarę, o ką pastebi negera, tą neslėpdami nurodo, kur reikalinga, ir nenurimdami primena tiems, nuo ko tai priklauso, apie esamą negerumą tol, kol tai reikalinga priminti. **Kaip nereikalingi yra nieko gero nedirbantieji peikėjai, taip pat nereikalingi yra ir tušti gyryjai, kurie vien tik giria visa be atodairos, kurie slepia nuo vadovybės akių esamus negerumus.** Tai būtų kitos rūšies veidmainiai, kurie Sąjungai būtų žalingi ne mažiau už pirmuosius.

Dabar kils klausimas: kaipgi laikytis Sąjungos susirinkime — ar čia apie pastebėtus blogumus galima kalbėti, ar čia vien tik gerąsias puses aiškinti? Atsakymas ir čia toks pat — nereikia nei vieno, nei kito kraštutinumo.

Kai kas yra tos nuomonės, kad Sąjungos susirinkimuose galima kaip tik nori kalbėti, galima ir „garo duoti“ bet kam, girdi, čia tarp savųjų kalba, o ne karčiameje ar gatvėje...

Kažin ar galima sutikti su tokia pažiūra, kad kas netinka kalbėti karčiameje ar gatvėje, tai tinka tautininkų susirinkime kalbėti. Tautininkų susirinkimas yra labai rimta vieta ir tikrai jame gali būti tik apie parinktus dalykus rimtai kalbama. Pas mus nuo mitinginių laikų dar yra užsilikusio papročio ir palinkimo susirinkimuose ant ko nors, ypač ant kokios nors vyriausybės, gerai išsibarti. Ir dar išsibarti ne aiškiai nurodant, kas ir už ką baramas, o išsibarti bendrais posakiais, bet užtat su visokiais perdėjimais, su didžiausiais išpūtimais ir netgi užgaunančiais išsireiškimais.

Pvz., tenka girdėti, kaip ūkininkų reikalų gynėjas susirinkime sako: „Jau pusė ūkininkų išvaryti iš ūkių, o kita pusė jau lazdas ir terbas pasiruošę laukia, kada ir juos išvars! Žydai baigia supirkinėti mūsų žemes, o ministruoliai dangoraižius sau statosi! Pagalvokite, Kauno ponai, ar nekeriate šakos, ant kurios sėdite!“ Išgirdę tokią kalbą susirinkimo dalyviai dar ir paploja, nes kalba labai skambi, žodžiai smarkūs... Bet kiek gi toje kalboje rimtumo ir kiek tiesos? Tiesa, kad ūkininkams užėjo sunkus laikas, bet vis dėlto ne šitaip. Varžytinės palietė tik apie 3% ūkių, bet ir jų didelė dauguma Žemės Banko dėka buvo išgelbėti. Tai kur gi čia pusė ūkių parduota, o kita pusė rengiama? Žydai iš varžytinių visoje Lietuvoje yra vos kelio-lika ūkių nupirkę. Yra įstatymas, kuris neleidžia pirkti žemės tam, kas nėra 10 metų dirbęs žemės ūkyje. Tai kur gi čia tas pavojus, kad „žydai baigia supirkti mūsų žemes“? O ir ministruoliai nei vienas nestato dangoraižių ir iš viso retas kuris teturi kuklų namelį. Taigi tokia kalba, kaip paminėtas pavyzdys /o jis ne pramanytas/, nei karčiamoj sakyti netinka, o juo labiau netinka sakyti tautininkų susirinkime.

Tautininkų susirinkime galima kalbėti apie pastebėtus negerumus, bet tik ne tokiu būdu. Bet ir tuos tikrus, neperdėtus negerumus reikia skirti į dvi rūšis. Vieni iš jų plataus masto, o kiti siauro. Pavyzdžiui, jeigu narys išgirdo, kad toks ir toks valdininkas yra nesąžiningas, kad yra tada ir tada taip ir taip tas nesąžingumas pastebėtas. Ar yra reikalo apie tai susirinkime kalbėti? Geriau nekalbėti. Nes, jei susirinkime pakalbėsi, tuojau sužinos visi, sužinos ir tas, apie ką kalbėsi ir paslėps savo nusikaltimo pėdsakus, nebus galima įrodyti ir bus tik nemalonumų. Geriau tokią dalyką tiesiog Apylinkės Pirmininkui pasakyti, o jei tai nepatogu, tai Apskrities Pirmininkui, tegul jie atkreipia atitinkamų vietų dėmesį.

Jeigu yra koks negerumas bendro pobūdžio, kuris daugumai rūpi ar daugumai žinomas, tai tada verta ir susirinkime apie tai pakalbėti. Bet kaip? Žinoma, ne taip ir ne panašiai, kaip minėtame pavyzdyje.

Kai tautininkai savo kalbose susirinkimuose liečia kokią gyvenimo negerovę, tai jie turi tai daryti ne kaip valdžios ar vadovybės darbų peikėjai, ne kaip visuomenės nepasitenkinimo kurstytojai, o kaip savo vadovybės pagelbininkai, kurie nori pasitarti, kaip čia tą negerumą pašalinti.

Susirinkimuose esti įvairių žmonių. Yra narių, kurie negali patys tuojau suprasti, iš ko kuri negerovė yra atsiradusi. Todėl vien tik plikai iškelus tą negerovę tarp nežinančių jos priežasties vien tik piktumą ir nepasitenkinimą kelia. **Tautininkams verčiau nekalbėti apie kokią negerovę, negu tomis kalbomis nepasiekti nieko geresnio, kaip tik piktumą ir nepasitenkinimą.** Jeigu jau apie kokią blogumą kalbama, tai reikia paieškoti ir jo priežasčių, o jas atradus, reikia pasiūlyti ir priemonę tam pašalinti ir numatyti, į ką tas pasiūlymas, pageidavimas ar prašymas turi būti nu-

kreiptas. O jeigu priežastys pasirodo niekam iš susirinkimo dalyvių nežinomos, tai tada nepatartina leistis į per karštas kalbas, o tik nutarti pasiklausti aukštesnių organų paaiškinimo, kodėl tas taip yra ir ar galima ką padaryti, kad būtų geriau.

Yra gyvenime tokių blogumų, kuriuos labai sunku pašalinti arba visai negalima pašalinti. Yra ir žmonių, kurie vis dėlto nenori to prisipažinti. Jie pyksta ir barasi, kada jiems aiškinama, dėl ko jų pageidavimas tuo tarpu nepatenkintas. Jie linkę manyti, kad vadovybė ar valdžia iš apsileidimo ar blogos valios jų neišklauso. Jie sako, kad jų nepatenkina vadovybės paaiškinimai. Vadinasi, jie netiki, kas vadovybės yra sakoma.

Ką gi padarysi! Jeigu kas visai netiki ir nepasitiki, tai tam to tikėjimo neprikrėsi ir neįdėsi. Jeigu kas labiau tiki pagundai ir šnibždėjimui tų sluoksnių, kurie su mūsų vadovybe kovoja ir apie ją visokias negeras žinias skleidžia, tai tada jau sunku su juo susikalbėti. Bet tada tik viena jam reikia pasakyti: tegul nebus veidmainiu, tegul nenešios tautininko, mūsų vadovų padėjėjo, vardo. Tegul jis eina į eiles tų, kurie griaua pasitikėjimą mūsų Tautos Vado ir kurie griaua jo darbus. Iš LTS nario laukiama, kad jis būtų ištikimas Tautos Vado padėjėjas. Jo darbai yra per dideli, kad silpnos paklydėlių eilės juos griautų.

Dar klausimas: o ką gi LTS narys turi daryti, jeigu jam susidaro tokia stipri abejonė vadovybės teisumu kuriame nors klausime, kad jis negali tos abejonės atsikratyti?

Priklauso nuo to, ar svarbiu ar nesvarbiu klausimu yra kilusi ta abejonė. Jei klausimas nesvarbus, tai nesvarbiu klausimu kilusi abejonė negali nulemti nario santykio su vadovybe visur kitur. Tuo klausimu galima turėti savo atskirą nuomonę — tas bendros dalykų padėties nesugriaus. O jeigu abejonė atsiranda dėl svarbaus dalyko, tai tada taip reikia kelti klausimą: kas gi tą reikalą geriau gali apsvarstyti ir geriau išmano — aš ar vadovybė?

Tautininkų Sąjungos ideologijos pagrinde yra padėtas autoritetas, t.y. pasitikėjimas nuomonėmis ir sprendimais didesnio išsilavinimo, didesnio prityrimo žmonių. Tautininkų Sąjungos viršūnėje stovi asmuo, kurio dvasiniam išsilavinimui, išsimokslinimui, pažiūrų dorovingumui, gyvenimiškam ir valstybiniam prityrimui ir užsigrūdinimui tautinėje kovoje retas tegali lygintis. Tad dabar taip ir reikia kelti klausimą, jei yra abejonė: ar aš geriau tą išmanau ir sprendžiu, ar vadovybė? Žinoma, prieš tai būtinai reikia savo argumentus vadovybei išdėstyti ir vadovybės sprendimą dėl jų sužinoti. Jeigu prieisi prie išvados, kad pats esi teisus, kad pats tą dalyką geriau išmanai ir geriau gali spręsti, nei vadovybė, tai tada lieka tik vienas kelias — iš Sąjungos išeiti. Sąjungoje galima būti tik pripažįstant vadovybės autoritetą. Tiktai stiprinant pasitikėjimą vadovybės autoritetu Sąjunga gali būti stipriu vienetu, su-

gebančiu savo vadovybei naudingai pagelbėti, sugebančiu išlaikyti savo dvasinę stiprybę ir **palaikyti visos tautos dvasinį atsparumą**, kuris šiuo metu mūsų tautos nedraugų yra ypatingai atkakliai puolamas.

2. Gandai ir kova su jais

Viena iš daugiausia vartojamų priemonių prieš mūsų dvasinį atsparumą yra gandų skleidimas. Tie gandai stengiasi paliesti visas mūsų valstybinio ir visuomeninio gyvenimo sritis, o ypatingai siekia apjuodinti kiekvieną atsakingame darbe esantį asmenį. Tikslas aiškus — mūsų tautos nedraugams yra labai svarbu mūsų tarpe pasėti nepasitikėjimą visais atsakingaisiais mūsų žmonėmis. Nes jie žino, kada atsakingose vietose esantieji pajėgesni žmonės bus apjuodinti, tada jie nebegalės tinkamai atlikti savo darbo. Jei ateis nauji, tai ir juos bus galima taip apjuodinti. O lietuvių tauta nedidelė. Jeigu ji tik savo geresnius žmones kurį laiką taip naikins ir naikins, tai greit jų pristigs. O tada mūsų tautos nedraugams jau būtų lengva savo tikslo pasiekti.

Pagaliau gandai ir kitu būdu iš dalies pasiekia savo tikslą. Jeigu visuomenė yra lengvatikė ir kiekvienu gandu, kuris ką nors bloga apie valdžios darbus ar apie valdžioje esančius asmenis pašnibžda, tai toje visuomenėje atsiranda ir nepasitenkinimo, murmėjimo, priekaištų. Vadinas, visuomenėje tada jau nebėra dvasinio atsparumo. Bet šis atsparumo ardymas eina ir toliau. Kas gi sudaro valdžią? Juk taip pat žmonės. Žmonės, kurių nervai nėra plieniniai, kurie taip pat jaučia kiekvieną nemalonumą, kaip ir visi kiti. Žmonės, kaip ir visi, kuriems darbas dirbant nėra vistiek, kokios yra to darbo aplinkybės. Juk kiekvienas iš mūsų, jeigu ką dirbame, tai norime, kad tam darbui būtų kuo geriausios aplinkybės, norime, kad mus kuo mažiausiai trukdytų. Jeigu bedirbdamas žmogus jautiesi nesveikas arba jeigu nuolat kas atitraukia nuo darbo, arba yra koks nors kitas rūpestis, arba kas tyčia trukdo, erzina, tai darbas nesiseka. Pavyzdžiui, jeigu ūkininkas taiso kokią ūkio mašiną, o tuo metu, kada jis yra išigilinęs į pačią painiausią darbo vietą, kaimyno piemu eidamas pro šalį parodys jam liežuvį ir pasimėgdys kaip nors — argi nebus jam pikta, argi tai nesukliudys jo darbo? Pažiūrėkime dabar į valstybės valdymo darbą. Mes su didele pagarba minime pavardes įvairių didžiųjų valstybių ministerių. Nes, atrodo, kokią nepaprastą išmintį turi tie žmonės, kurie sugeba tokių didelių valstybių reikalus tvarkyti. Bet giliau išsižūrėjus tenka prieiti prie išvados, kad mažos valstybės vadovų darbas yra dar sunkesnis, kaip didelės. Dėl to, kad didelės valstybės vadovams, norint pasiekti kokio tikslo, dažnai galima pasakyti: „Mes taip norime, mes taip darysime“. Arba „Mes reikalaujame, kad jūs taip darytumėt, o jei jūs kitaip pasielgsite, tai mes imsime tokių ir tokių priemonių“. Bepigu galingai valstybei taip kalbėti. O ar gali sau tokį malonumą leisti, pavyzdžiui, Lietuvos vado-

vai? Niekad! Jeigu Lietuva tarptautiniuose santykiuose šiandien ką laimi ar šiaip taip dar apgina savo teises, tai turi tai padaryti vien tiktai gražiuoju, vien įtikinimais ir, galima pasakyti, vien gudrumu, o ne jėga, ne stipriais žodžiais ar grasinimais. Silpnam savo teises ginti visada sunkiau nei stipriam. Jis turi nuolatos budėti ir nuolat protą įtempęs galvoti, kaip jis iš kurio keblumo išsisuks, jeigu teks tokią keblumą sutikti. **Ypatingai dabartiniu pasaulinio neramumo metu, ypač kada mūsų valstybę tie neramumai liečia labiau, negu kurią kitą mažą valstybę, o mūsų valstybės vadovams reikia nepaprastai įtempti visas proto ir valios jėgas, stengtis, kiek galima numatyti, kurion pusėn krypta įvykiai, stengtis atremti žymiai galingesnių priešų puolimus.** Bet ir jie, tie mūsų valstybės vadovai, yra žmonės. Ir jiems svarbu, kad to įtempimo metu neapsunkintų jų bent nereikalingieji kliudymai ir nemalonumai. Rūpesčių užtenka bekovojant už mūsų valstybės politinius ir ūkinius reikalus. O jeigu čia iš užpakalio dar **savieji, kurių labai dirbamas tas milžiniškai sunkus darbas,** vietoj padėję darbu, arba nors pritarimu bei užjautimu, jei kuo kitu negalima, ateis ir murmės, kalbės visokius priekaištus, dažniausiai niekuo nepagrįstus, arba dar blogiau — skleis visokius šmeižtus ir niekins tą darbą, kuris su tokiau atsidėjimu dirbamas, — pagalvokime, kas iš mūsų ilgai ištesėtų prie tokio sunkaus darbo šitokiose aplinkybėse. Juk šitokiame darbe, kaip valstybei vadovavimas, ypačingai dabartiniu metu, reikia kuo geresnės nuotaikos, kuo daugiau bent dvasinės paspirties iš visuomenės. O jeigu toji visuomenė, kuriai toks darbas labiausiai reikalingas, vietoj paspirties bus, kaip tas liežuvį rodantis piemu, teiks vien erzinimus visokių šmeižtų, prasimanymų ir baimę keliančių gandų ar pasielgimų pavidale, tai valstybės vadovų dvasinis atsparumas taip pat gali būti pakirstas, ko mūsų valstybės priešai kaip tik labai laukia.

Tad tautininkų, kaip susipratusių žmonių ir savo vadovų talkininkų, pareiga yra kovoti su šituo savižudišku reiškiniu — su visokiu gandų ir nepasitikėjimo platinimu.

Ar visada tautininkai tą pareigą tinkamai atlieka? Deja, yra pastebėta, kad tautininkų tarpe pasitaiko neatsparumo prieš gandus, o kartais net ir prisidėjimo prie jų platinimo.

Kada mes minime prieškarinius laikus, tai prisimename ir įvairius atsitikimus iš lietuvių mokinių gyvenimo rusiškose mokyklose. Rusai ar lenkai mokiniai kartais leisdavo sau blogai atsiliepti apie lietuvius, apie lietuvių kalbą... Lietuviai mokiniai tokiais atvejais griežtai atsikirsdavo, kartais net ir veiksniu, bet neleisdavo jų akyse burnoti prieš lietuvių tautą. O jeigu lietuvių tarpe atsirasdavo toks bailys, kuris kitiems lietuvių tautą įžeidžiant nuolankiai tylėdavo arba net ir pats prie to prisidėdavo, tai iš susipratusių lietuvių pusės jis susilaukdavo didžiausio paniekinimo.

Mūsų gyvenime panaši padėtis yra kitoje srityje. Mūsų tautos nedraugai nesigaili smegenis pajudinti, kad sugalvotų visokių gandų, siekiančių sudaryti blogą nuomonę apie mūsų valstybės gyvenimą ir valdžią. Tautininkas (žinoma, ir kiekvienas kitas sąmoningas pilietis, bet tautininkas būtinai) susidurdamas su visokiomis kalbomis, kuriose siekiama iš blogosios pusės piešti mūsų valstybės gyvenimą, turi elgtis taip, kaip susipratę lietuviai mokiniai elgdavosi su šmeižtais prieš lietuvių tautą. **Reikia griežtai pasisakyti prieš visokias kalbas, juodinančias mūsų valstybės darbus ir jos vadovus. O jeigu tokių kalbų skleidėjai nesiliauna nuo įspėjimo, tai apie juos reikia pranešti atitinkamiems valdžios organams.** Nemanykite, kad tai negražu. Negražu yra tokias kalbas skleisti, o gražu ir būtina su jomis griežtai kovoti. Juk visi piktinomės Klaipėdos vokiečių veikimu ir neabejojame, kad teismas gerai padarė juos tinkamai nubaudamas. Bet gi **tie blogų kalbų apie valstybės reikalus skleidėjai yra tikriausi tų vokiečių talkininkai!** Galbūt dar blogiau, nes jie veikia ne tarp vokiečių, ne tarp nutautusių ar vokiškumu apsvaigintų lietuvių, bet tarp tikrų, neabejotinų lietuvių, kurie turėtų būti tikriausia valstybės atrama.

Bet mes lig šiol į tai pro pirštus žiūrime. Mes daugelis, vietoj kovoje su tuo dalyku, patys nesąmoningai prie to prisidedame. Tautininkai dar nepriprato girdėdami kokius burnojimus prieš mūsų valstybinius darbus ar valstybės vadus pasakyti — **sustok, sakyk, iš kur tą žinai, kas tau tai pasakė! Jeigu nežinai, tai neplepėk, o jei kas ką pasakė, tai jis už savo žodžius teatsako, o kam pats prisidedi prie skleidimo kiekvienos nesąmonės, kurią tik kur nugirdai!**

Ne, šitaip retai ir tautininkas teišdrįsta sustabdyti girdimus aiškiai žalingus plepalus. Sako — o ką aš žinau, gal tai ir tiesa, ką kalba, kaipgi aš sulaikysiu... Ne. Taip tautininkui galvoti netinka. Jeigu nežinai, ar tiesa, o girdi kalbą, kuri valstybei žalinga, vis vien privalai ją sustabdyti, pasisakyti griežtai prieš. Net jeigu tai būtų ir tiesa, ir žinotum, kad tiesa, vis vien reikia padaryti viską, kad neįgiama, žalinga kalba neplistų. Tautininkas gi žino, ką jam reikia daryti, kai jis pastebi kokį blogumą. Savo keliu reikia aktingai apie tai pranešinėti į atitinkamas vietas, bet prieš kalbų plitimą vis vien reikia griežtai kovoti.

Tuo tarpu yra pastebima, kad tautininkai visai be pasipriešinimo tokias žalingas kalbas išklauso ir dar toliau jas pasakoja... Pavyzdžiui, kalba tautininkų susirinkime atstovas iš apylinkės. Sako: „Mes piktinamės sindikatų veikimu. Kodėl valdžia jų nepanaikina? Kai kas kalba, kad valdžios žmonės gauna sindikatų pelno dalį, todėl nenaikina. Mes nežinom, ar tai tiesa, bet tokios kalbos daro blogą įspūdį“.

Ar tai yra tautininko kalba? Ar tautininkui pridera taip kalbėti? Argi jis savo tokia kalba nepasmerkia pats savęs? Visų pirma jis klausia, kodėl valdžia nepanai-

kina sindikatų. Tautininkas to jau neturėtų klausti, nes tas klausimas plačiai tautininkams aiškintas. Jeigu jis to nežino, tai reiškia, kad jis nesidomi tuo, kas Sąjungos yra pranešama, paaiškinama, o jis girdi tiktai patamsių šnibždėjimą. Tai yra blogas Sąjungos narys. Jis turėtų skubiai pasitaisyti. (Toks jis ne vienas. Nemaža yra tokių, kurie įvairiais klausimais panašiai pakalba.)

Toliau jis sako, kad „**kai kas** kalba, kad valdžios žmonės gauna sindikatų pelno dalį“... Kas tas „kai kas“, jis ir pats nežino. Galbūt ir pats tokią mintį prasimanė. Ir dar prideda, kad jis **nežino**, ar tai tiesa, bet jam tas jau blogo išpūdžio daro...

Argi tai tautininkui taip kalbėti? Jeigu tame pačiame susirinkime jam kas pasakytų: „Kai kas kalba, kad tamsta vagis. Aš nežinau, ar tai tiesa, bet tai daro blogą išpūdį apie tamstą“, tai už tokį pasakymą jį atsakomybėn patrauktų, arba bent pasijustų viešai užgautas. Bet kai apie valdžios žmones, tai jam atrodo, kad galima viską kalbėti, nors pačiam ir nieko nežinant... Ne, tautininkui taip elgtis nepridera. Tai yra blogos rūšies pletkavimas ir silpninimas pasitikėjimo valdžia, silpninimas pasitikėjimo viskuo, kitaip sakant, dvasinio atsparumo griovimas — priešvalstybinis darbas.

Arba štai viename apylinkės susirinkime atstovas pranešė apie visuotinį susirinkimą. Pranešdamas pasakoja, kad Sąjungos Pirmininkas kalbėjęs, jog ūkininkų būklei pagerinti nieko nesą galima padaryti, ir iš viso susirinkime paaiškėję, jog niekas ūkininkų reikalais valdžioje nenori rūpintis ir tų reikalų nesupranta.

Ką pasakė Sąjungos Pirmininkas ūkininkų reikalais, buvo plačiai pranešta „Mūsų Krašte“, „Lietuvos Aide“ ir kituose laikraščiuose. Ten buvo pasakyta, kad nėra galima padaryti tiek, kiek reiktų, bet buvo nurodyta, kuria linkme manoma eiti, kas maždaug bus galima padaryti. Buvo plačiai paaiškinta ir tai, kodėl ne viskas yra galima, nuo ko tas priklauso. Taigi toks ano atstovo pranešimas apie visuotinį susirinkimą buvo **nesąžiningas melas**. Toks atsitikimas, kad atstovas parvažiavęs iš visuotinio susirinkimo savo nariams apie susirinkimą meluotų, Sąjungoje pastebėtas dar pirmą kartą. Tebūnie tai ir paskutinį. Tai visai ne tautininkiškas darbas net į patį Sąjungos darbą prasimanymų platinimą įvesti.

Dar pasitaiko, kad kai kas nori įkalbėti ūkininkams, jog mūsų valstybės vadovai yra ne ūkininkai, tai ūkininkų reikalai jiems tolimi. Ar tai tiesa? Žinoma, kurstytojui, kuriam svarbu, kad Lietuvoje augtų visuotinis nepasitenkinimas, tokia kalba labai paranki. Bet tai nereiškia, kad tai tiesa, ir tai nereiškia, kad tautininkai turi prie tokių kalbų prisidėti.

Tautos Vado jubiliejaus proga visi pradžios mokyklų vaikai gavo gražias knygeles, kuriose yra aprašytas Tautos Vado gyvenimas. Jaunosios Lietuvos skyriai turi knygą, kurioje yra aprašytas mūsų Sąjungos Pirmininko gyvenimas. Pasiskaitykite iš

ten — pamatysite, ar yra kurioje nors valstybėje valstybės vadų taip tiesiog iš ūkininkų luomo išėjusių ir taip arti su ūkininkija ryšį ligšiol tebe palaikančių, kaip tie mūsų vadovai. Sako, kai kurios valstybės turi valdžioje ūkininkų organizacijų vadus, o pas mus yra vadai organizacijos visų, ne vienų ūkininkų. Bet tai ir gerai, kad visų. Nes vieni ūkininkai, be kitokių užsiėmimų žmonių, irgi negali gyventi. O juk buvo savo laiku valdžioje ir pas mus ūkininkų Sąjungos vadai — kas iš to išėjo? O dabar valstiečių liaudininkų vadovai — ar daug jie bendra turi su valstiečiais ir taip vadinama liaudimi? Gal kai kam atrodytų, kad reikia tikrą ūkininką nuo arklo pastatyti prie valdžios vairo. Bet rimtai apie tą sunku kalbėti, nes valstybės valdymas reikalauja visiškai kitokio pasiruošimo, negu ūkio valdymas.

Todėl, jeigu mūsų nedraugai ir skleidžia tokias mintis, kurių tikslas yra kelti ūkininkų ar kitų nepasitikėjimą valdžia, tai tautininkai turi kovoti su tokiomis mintimis, o ne patys joms be jokio pagrindo pasiduoti ir dar toliau skleisti.

Yra dar viena gandų rūšis — tai ta, kuri turi pasisiekimo tarp jaunų ir labai karštų patriotų. Mūsų tautos nedraugai moka ir geriausių norų patriotus, idealistus pagauti ant savo meškerės ir panaudoti savo tikslams. Jiems panaudoti specialiai yra platinamos kalbos apie valdžios vadovaujančių žmonių, taip pat ir apie valdžios įstaigose dirbančiųjų žmonių neva **apsileidimą, nesugebėjimą, palinkimą greit pralobti, pasidavimą svetimtaučių įtakai, neryžtingumą, savanaudiškumą ir kitokį nesąžiningumą.** Tiesa, visų tų dalykų mūsų valstybės gyvenime pasitaiko. Pasitaiko to ir kitur. Iš viso įvairių blogumų nė vieno krašto gyvenime visai neišvengiama. Nėra tokios valstybės, kur būtų nereikalinga policija, teismai ir kalėjimai. **Bet tie esami negerumai mūsų nedraugų visada yra dešimteriopai išpučiami ir prie jų dar visa eilė visai pramanytų pridedama.**

Ne vienas gerų norų patriotas, idealistas, matydamas labai purvinomis spalvomis nupieštą mūsų gyvenimą, be galo pasipiktina ir jaučiasi turįs pareigą kovoti su tų piktybių priežastimis. O tos priežastys jam nurodomos — bloga vadovybė. Iš čia pasipiktinimo pilnas nepasitikėjimas, rūgojimas, „bandomieji aliarmai“ ir t.t. O mūsų nedraugai tada rankas trina. Mes daugelis nepastebime, kad kalbos apie tariamą svetimtaučių įsigalėjimą mūsų įstaigose esti palaikomos iš tokių vietų, kurioms visai nerūpi mūsų įstaigų tautinis grynumas, bet kurioms labai rūpi, kad visuomenėje augtų nepasitikėjimas ir nepasitenkinimas valdžia.

Mes galime tikėti, kad daugelis „bandomojo aliarmo“ dalyvių padarė savo žygį karšto patriotizmo vedami. Bet įdomu tai, kad **kiekvienas tas asmuo, kuris šiandien dėl to žygio neatgailauja, o dar ir dabar tas pačias labai patriotiškas kalbas kalba, yra lydimas didelio pasitenkinimo žvilgsniu kiekvieno jį pažįstančio vokiečio.** Kaip tai gali būti, kad vokiečiai šiandien džiaugtųsi tokiu užsispyrėliu lietuviu patriotu? O

todėl, kad tas tariamas patriotas iš tikrųjų savo kraštutiniu patriotizmu to vokiečio tikslams nejučiomis patarnauja. Todėl, kad tose neva patriotiškose kalbose jau yra maža tiesos, o daug aklos neapykantos, kuri ieško vadovaujantiems asmenims kuo didžiausių apkaltinimų. Kuo daugiau tokie visai nepagrįsti ar dešimteriopai išpūsti kaltinimai plinta, tuo maloniau visiems mūsų nedraugams. Štai kur pavojus — jei nevojama tiesos ir nežiūrima vietos, kur tiesa sakytina, tai net ir gerais norais galima sau kenkti. Tautininkai turi labai gerai suprasti ir būti labai atsargūs su visokiomis ne vietoje sakomomis kalbomis, neigiamai piešiančiomis mūsų valstybės gyvenimą.

Neapgalvotai ir ne vietoje skleidžiamos neigiamos mintys ir lengvas patikėjimas visokiems gandams yra didžiausias pavojus mūsų tautos dvasiniam atsparumui. O jis šiandien labiausiai yra puolamas, nes jis yra svarbiausias mūsų tautos išlaikymo ramstis.

Todėl tautininkai rūpestingiau ir sąmoningiau stokime to dvasinio atsparumo sargyboje.

LCVA, f. 554, ap. 4, b. 47, l. 51—55. Rotaprintas